

SUMAR AL STUDIULUI

SIGURANȚA COPILOR PE INTERNET

2017

Studiul „Siguranța copiilor pe Internet” a fost realizat de către Centrul de Investigații și Consultanță „SocioPolis”, la cererea Centrului Internațional pentru Protecția și Promovarea Drepturilor Femeii „La Strada”, în parteneriat cu Ministerul Educației, Culturii și Cercetării.

Rezultatele studiului, interpretarea factologică, concluziile și recomandările din această publicație reflectă opinia echipei de cercetare și a Centrului Internațional pentru Protecția și Promovarea Drepturilor Femeii „La Strada” (Moldova).

Coordonator:
Ana REVENCO

Autor studiu:
Diana CHEIANU-ANDREI

Redactor:
Diana SENIC

DREPTUL DE AUTOR

Centrul Internațional „La Strada”
Chișinău, MD-2012
C.P. 259
Republica Moldova
Relații la tel. + 373 22 234 906
fax: +373 22 234 907
www.lastrada.md
www.siguronline.md

Centrul de Investigații și Consultanță „SocioPolis”
Chișinău, MD-2064
Str. Ion Creangă, 39/2
Republica Moldova
Relații la tel. + 373 22 582 983
fax: + 373 22 582 983
e-mail: info@sociopolis.md
www.sociopolis.md

01.

Introduzione

Viteza de dezvoltare a tehnologiilor informaționale și accesibilitatea sporită a acestora pentru copii e una fără precedent în istoria inovațiilor digitale. Noile tehnologii includ posibilități și capacități imense de prelucrare, stocare și distribuire a materialelor prin telefoane mobile – posibilități care mai ieri nu erau accesibile. Acestea oferă utilizatorilor spațiu de creativitate, oportunități de învățare, participare, comunicare, care nu întotdeauna sunt lipsite de riscuri.

Copiii și tinerii pot testa primii noile creații ale lumii digitale, însă cu părere de rău, proiectarea riscurilor la care se pot expune aceștia și prevenirea lor este un exercițiu dificil. Totodată, ideea creării Internetului liber de riscuri pentru copii și tineri este o iluzie. La fel, lipsa acțiunilor întreprinse de către stat în vederea abilitării copiilor și tinerilor cu privire la modul de utilizare sigură a tehnologiilor, dar și a părinților – prin măsuri de educație parentală în sfera digitală, constituie motive grave de îngrijorare.

Riscurile la care copiii se pot expune sunt diverse, fiind asociate de obicei cu conținutul negativ publicat online, protecția datelor personale sau comunicarea cu persoane necunoscute. În calitate de utilizatori ai tehnologiilor informaționale, copiii sunt de fapt cei mai vulnerabili riscului de acostare în scop de abuz sexual sau riscului de abuz sexual documentat și circuit online (materiale foto/video cu abuz sexual al copiilor). Fiind la vârsta la care sunt deschiși spre comunicare și explorare, copiii se pot aventura în experiențe noi, iar în lipsa unor mecanisme de apărare la abuzuri, devin vulnerabili.

Este foarte importantă încurajarea și facilitarea folosirii Internetului de către copii în condiții de siguranță și flexibilitate. În astfel de acțiuni de informare și educare a copiilor privind utilizarea tehnologiilor informaționale, trebuie implicați atât părinții, tutorii, cât și instituțiile de învățământ, mass-media, operatorii de telefonie mobilă și prestatorii de servicii Internet. Pentru ca fiecare din aceste instituții să-și joace rolul în protejarea copilului online, trebuie să se cunoască întâi de toate care sunt experiențele și practicile copiilor, dar și a părinților privind utilizarea Internetului. Iată de ce, prin această cercetare ne-am propus, dar și am reușit să identificăm o gamă complexă de riscuri specifice copiilor, dar și oportunități pentru a dezvolta alfabetizare digitală și reziliență față de abuzuri online.

Numărul substanțial de date noi – colectate riguros la nivel național, cu privire la accesul, utilizarea, oportunitățile, riscurile, practicile de siguranță privind Internetul și tehnologiile online, sunt sursă de date care pot servi ca și bază în construirea și planificarea acțiunilor de abilitare a copiilor și tinerilor în echiparea lor cu cunoștințele necesare pentru a evita pericolele și a face față riscurilor, dar și a părinților cu privire la măsurile de precauție pe care le pot întreprinde pentru a-și ajuta copilul să navigheze în siguranță.

02.

Scopul și obiectivele cercetării

Cercetarea „Siguranța copiilor pe Internet” a avut drept scop cunoașterea și analiza practicilor de utilizare a internetului de către copiii din clasele a 6-9-a, cu vârsta 12-15 ani, din Republica Moldova, inclusiv comportamentul acestora în mediul online, pentru a stabili riscurile existente la care se expun copiii și pentru a permite elaborarea unor acțiuni de intervenție în acest domeniu, bazate pe necesitățile copiilor și ale părinților.

Obiectivele cercetării au cuprins:

- cunoașterea modalităților de utilizare a internetului de către copii;
- determinarea timpului petrecut pe Internet;
- elucidarea prezenței copiilor pe rețelele de socializare și a acțiunilor întreprinse de aceștia;
- identificarea problemelor cu care se confruntă copiii navigând în mediul online;
- analiza comportamentelor riscante care pot avea consecințe negative;
- evaluarea comunicării online și a riscurilor acesteia;
- analiza unor percepții, atitudini și comportamente ale copiilor în comunicarea online;
- evaluarea atitudinilor și practicilor privind transmiterea fotografiilor/înregistrărilor video intime online;
- elucidarea surselor de informare a copiilor privind siguranța în mediul online;
- cunoașterea gradului de informare al părinților/îngrijitorilor despre riscurile la care sunt expuși copiii în mediul online;
- analiza unor practici utilizate de către părinți/îngrijitori pentru a reduce riscurile la care sunt expuși copiii pe Internet;
- înaintarea unor recomandări care să contribuie la creșterea gradului de informare al copiilor privind siguranța în mediul online și reducerea riscurilor existente.

03.

Metodologia de cercetare

Pentru realizarea scopului și a obiectivelor de cercetare, s-a propus o abordare metodologică complexă, axată pe cunoașterea comportamentelor copiilor în mediul online, dar și pe cunoștințele, percepțiile și atitudinile copiilor și ale părinților față de riscurile existente pe Internet, care să permită triangularea datelor¹. Cercetarea s-a bazat pe surse de date primare și secundare. Au fost aplicate metode de cercetare cantitative și calitative copiilor cu vârsta 12-15 ani și părinților acestora(a se vedea Figura 1).

Figura 1

CALITATIV	CANTITATIV
 <p>10 DISCUȚII FOCUS GRUP</p> <ul style="list-style-type: none"> • 5 discuții Focus Grup cu copii de vârsta 14-15 ani • 5 discuții Focus Grup cu părinții/îngrijitorii copiilor cu vârsta 12-15 ani 	 <p>1450 ANCHETE SOCIOLOGICE PE BAZĂ DE CHESTIONAR</p> <p>Reprezentativ pentru copii cu vârsta 12-15 ani din Republica Moldova, cu excepția părții Transnistrene</p>

Eșantionul cercetării cantitative a cuprins 1450 de copii. Eșantionul de cercetare este unul probabilist, multistadial, fiind reprezentativ pentru copiii cu vârsta 12-15 ani din Republica Moldova (excepție regiunea Transnistreană). Marja de eroare este de $\pm 2,6\%$ pentru un nivel de încredere de 95%. Colectarea datelor cantitative s-a efectuat în perioada 06 – 26 noiembrie 2017. Chestionarele au fost administrate în cadrul instituțiilor de învățământ. S-a utilizat procedeul autoadministrării. Selectarea elevilor participanți la cercetare s-a realizat în baza „Acordurilor din partea părinților / îngrijitorilor pentru participarea copiilor la cercetare”.

1 Tehnică de validare prin care se combină mai multe tehnici de culegere a datelor pentru a diminua distorsiunile inerente fiecăreia din ele. Triangularea permite verificarea justeței și stabilității rezultatelor.

Cercetarea calitativă a cuprins 2 grupuri țintă: 48 de adolescenți cu vârsta 14-15 ani și 46 de părinți/îngrijitori ai copiilor cu vârsta 12-15 ani din mun. Chișinău, mun. Bălți, regiunea Nord, regiunea Centru și regiunea Sud. În cadrul discuțiilor focus grup, s-a urmărit cercetarea aprofundată a unor aspecte identificate în cadrul studiului cantitativ. Au fost realizate 10 discuții focus-grup – 5 cu adolescenți și 5 cu părinți/îngrijitori. Discuțiile focus grup s-au realizat în perioada 26 noiembrie – 10 decembrie 2017.

Datele din prezentul raport fac referință la comportamentul și situațiile cu care s-au confruntat copiii pe parcursul ultimelor 12 luni (octombrie 2016-octombrie 2017).

04.

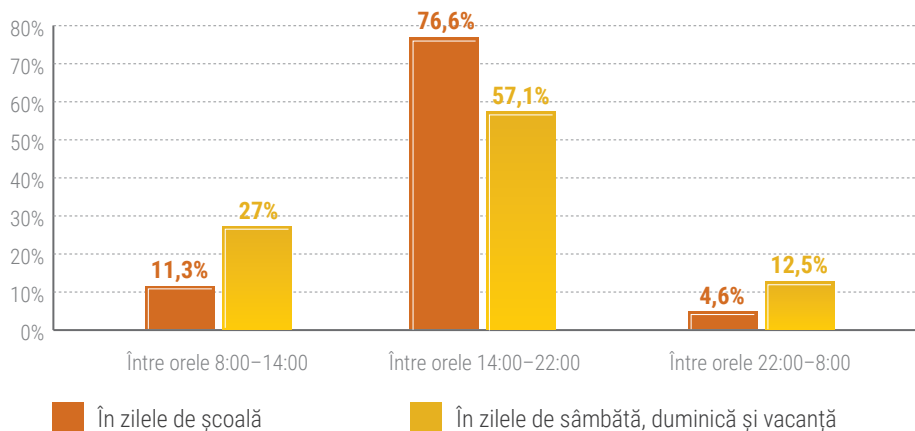
Constatări-cheie

Utilizarea Internetului

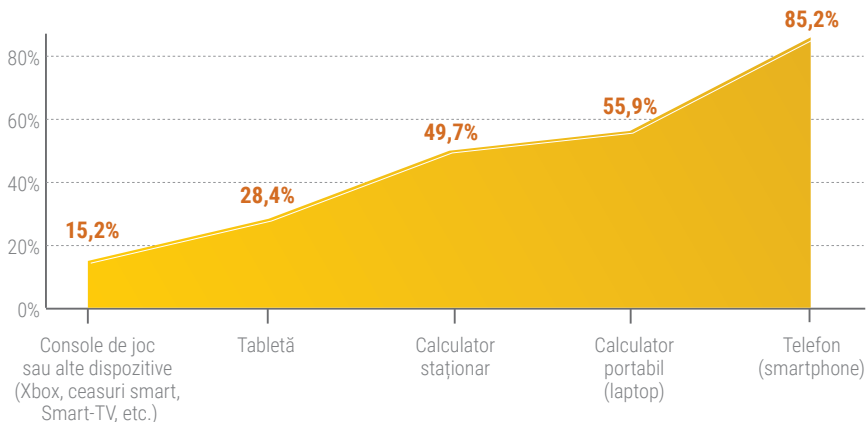
- Datele prezentei cercetări atestă că 71,5% dintre copiii cu vârsta 12-15 ani accesează Internetul zilnic, 25,3% de câteva ori pe săptămână și 2,6% de câteva ori pe lună, iar 0,6% mai rar decât o dată pe lună. Accesarea zilnică a Internetului crește odată cu vârsta. Copiii din mediul urban accesează și utilizează Internetul zilnic într-o măsură mai mare decât cei din mediul rural - 75,6%, față de 68,4%.
- Peste ¾ dintre copii accesează Internetul în zilele de școală, de obicei, între orele 14.00-22.00, 11,3% - între orele 8.00-14.00 când se află la școală și 4,6% între orele 22.00-8.00 (a se vedea Figura 2). În intervalul 8.00-14.00, Internetul este accesat într-o măsură mai mare de către elevii claselor a 6-a (17,4%). În zilele de sâmbătă și duminică, inclusiv vacanță, crește numărul copiilor consumatori de Internet (doar 3,4 % nu utilizează deloc Internetul, față de 7,4% în zilele de școală). Totodată, în aceste zile, scade consumul Internetului în intervalul de la 14.00 la 22.00 cu 19,5 p.p și crește consumul cu 16,7 p.p. în intervalul de dimineață și cu 7,9 p.p. în intervalul de noapte. Evidențiem că accesarea Internetul în orele de noapte este mai răspândită în rândul copiilor cu vârsta de 15 ani.

Figura 2. Orele de accesare a Internetului în zilele de școală, versus Orele de accesare a Internetului în zilele de sâmbătă, duminică, inclusiv vacanță, %

- Comparativ cu datele studiilor anterioare realizate de Centrul Internațional „La Strada”, numărul copiilor care accesează și utilizează Internetul în orele de noapte (22.00-8.00) s-a redus, însă crește timpul petrecut pe Internet pentru cei cu vârsta 12-13 ani atât în zilele de școală, cât și în cele de odihnă.

Figura 3. Dispozitivele utilizate pentru accesarea Internetului,

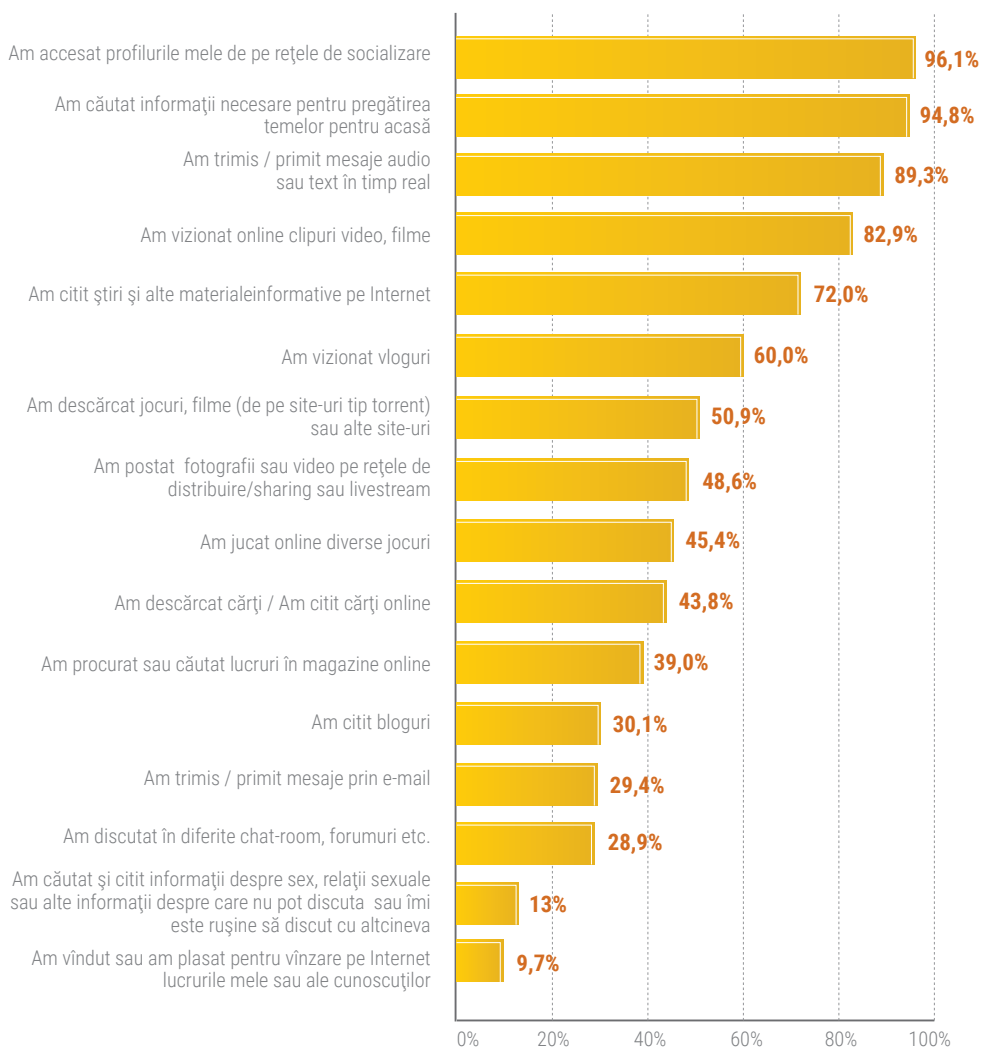
- Copiii utilizează mai multe dispozitive pentru accesarea Internetului: 18,3% utilizează doar un singur dispozitiv, 42,2% – două dispozitive, 28,3% – trei dispozitive, și 11,1% – patru sau mai multe dispozitive. În comparație cu datele cercetării din 2013, s-a constatat reducerea numărului de copii care utilizează un singur dispozitiv de accesare a Internetului, de la 55,4%, la 18,3%. De cele mai multe ori, accesarea Internetului se face de pe telefon – 85,2%, de la calculatorul portabil – 55,9% sau calculatorul staționar – 49,7%, mai rar de la tabletă – 28,4%, console de joc sau alte dispozitive – 15,2% (a se vedea Figura 3).
- Datele cercetării reflectă creșterea posibilităților de accesare a Internetului din diferite locuri. Astfel, 98 la sută dintre copiii cu vârsta 12-15 ani, pe parcursul ultimelor 12 luni, au accesat Internetul de acasă, 59 la sută și prin WiFi din locurile publice, 36 la sută de oriunde, prin Internet mobil, 32 la sută și de la școală și 22 la sută din Internet-cafe. Odată cu creșterea vârstei copiilor, se constată și creșterea numărului de locuri de unde se accesează Internetul.
- Copiii cu vârsta 12-15 ani utilizează Internetul în diferite scopuri (a se vedea Figura 4). Comparativ cu studiile anterioare, constatăm unele schimbări referitoare la utilizarea Internetului - creșterea utilizării Internetului pentru accesarea profilului pe rețele de socializare cu 11,1 p.p., precum și utilizarea acestuia în căutarea informației pentru pregătirea temelor pentru acasă cu 15,4 p.p. Creșterea cea mai spectaculoasă însă s-a înregistrat pentru a trimite mesaje audio sau text în regim real – cu 21,6 p.p.

Comunicarea pe rețelele de socializare

- Semnificativ este faptul că 96,5% dintre copiii cu vârsta 12-15 ani au cont/profil pe rețelele de socializare. Datele cercetării atestă că peste 44 la sută dintre copii sunt prezenți pe rețelele de socializare de la o vârstă extrem de fragedă – sub 10 ani, 24 la sută de la 10 ani și 1/3 de la vârsta de 11-13 ani. Acest lucru vorbește despre necesitatea informării copiilor, despre riscurile existente în mediul online din momentul în care aceștia merg pentru prima dată la școală.

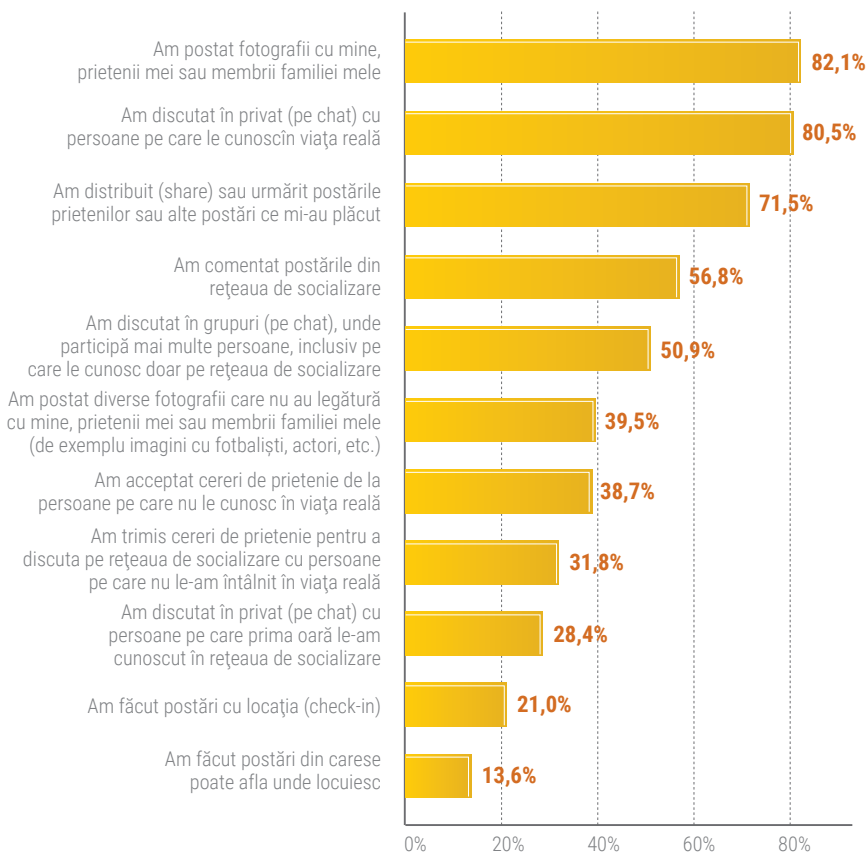
- Dintre cei 96,5% (1399 respondenți) care au cont/profil pe rețelele de socializare, constatăm că cei mai mulți sunt prezenți pe Odnoklasniki (81,9%), urmați de cei pe Instagram (64,3%), Facebook (63,5%), Vkontakte (46,7%), mai puțin pe Twitter (18,2%) sau alte rețele – Ask.Fm, Stapchat, Twitch, Timbler, Steam, Sarahah etc. (2,1%).

Figura 4. Scopul utilizării Internetului, în ultimele 12 luni, %

- Data și anul nașterii sunt afișate public pe rețeaua de socializare la 58,5% dintre copiii cu vârsta 12-15 ani, față de 31,8% la care aceste date nu sunt publice și 9,7% nu-și aduc aminte ce au indicat pe rețeaua de socializare. Aproximativ la ¼ dintre copiii cu vârsta 12-15 ani data și anul nașterii de pe rețelele de socializare sunt veridice, indiferent dacă sunt afișate public sau nu. În 84,3% din cazuri, profilul copiilor indică numele și prenumele real al acestora. Iar la 8,1% dintre copii, pe profilul din rețeaua de socializare, sunt afișate public și adresa de domiciliu, numărul de telefon. Respectiv, sunt necesare acțiuni de informare referitor la consecințele afișării unor date personale.
- Unii copii utilizează rețeaua de socializare ca mijloc de căutare sau acceptare a unor noi prieteni. Astfel, 38,7% dintre copii au acceptat, în ultimele 12 luni, cereri de prietenie de la persoane pe care nu le cunosc în viața reală (a se vedea Figura 5). Odată cu creșterea vârstei, s-a constatat creșterea numărului respondenților ce acceptă să-și facă prieteni noi pe rețelele de socializare.

Figura 5. Acțiunile întreprinse pe rețeaua de socializare, în ultimele 12 luni, %

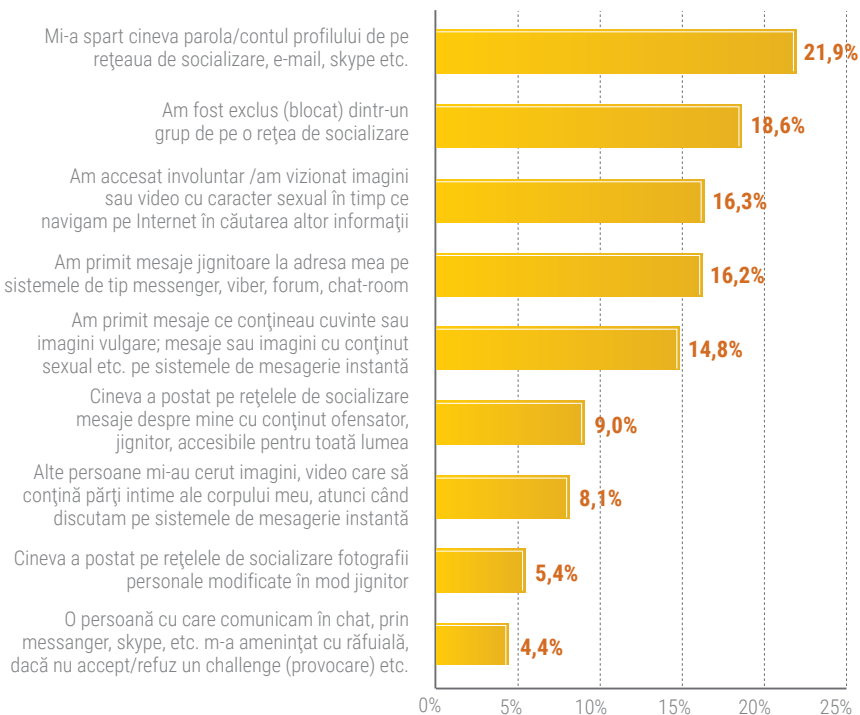

- Copiii au relatat că există „1001 metode” de a comunica pe Internet, fără ca părinții să cunoască discuțiile. În primul rând, părinții sunt la serviciu atunci când ei ajung acasă după lecții, în cel mai rău caz, ei comunică noaptea când părinții dorm. În al doilea rând, marea majoritate a părinților au mai puține cunoștințe decât copiii despre mediul online. În al treilea rând, mediul online oferă multiple posibilități de a ascunde comunicarea de părinți, inclusiv parola la telefon. Copiii au semnalat că, atunci când nu doresc ca părinții să le vadă comunicarea online, apelează la următoarele acțiuni: șterg mesajele, fac totul incognito, creează profiluri false, utilizează Instagram live etc.

Comportamente riscante care pot avea consecințe negative

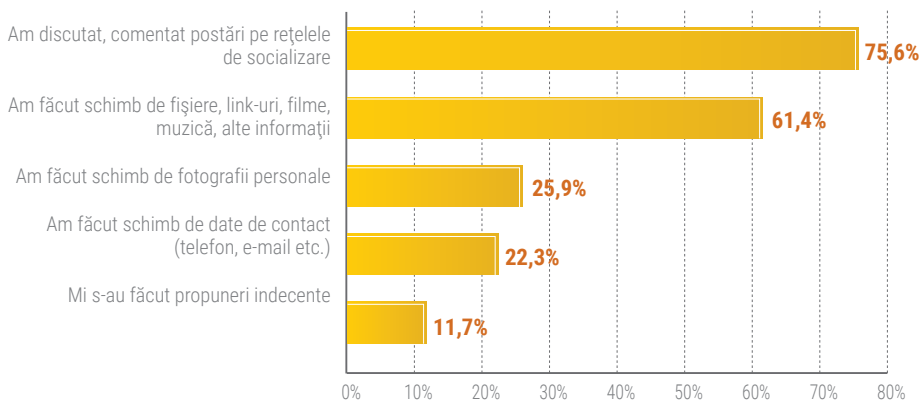
- Datele cercetării relevă o gamă largă de probleme cu care se confruntă copiii pe internet (a se vedea Figura 6). Practic, fiecare al 5-lea copil, cu vârsta 12-15 ani, s-a pomenit cu parola/contul profilului de pe rețeaua de socializare spart, în ultimele 12 luni. 18,6% dintre copii au fost blocați pe grupurile din rețelele de socializare. Cu accesarea involuntară/vizionarea imaginilor cu caracter sexual s-au confruntat 16,3% dintre copii. Alte comportamente jignitoare în adresa copilului includ texte sau imagini foto/video în privat sau public.

Figura 6. Problemele cu care s-au confruntat, în ultimele 12 luni, %

- Printre acțiunile riscante întreprinse de către adolescenți pe Internet semnalăm căutarea prietenilor în mediul online (31,4%), procurarea unor lucruri în magazinele din mediul online (31,2%), cumpărarea jocurilor online (13,4%), trimiterea fotografiilor/secvențelor video persoanelor cunoscute doar în mediul online (13,1%), încredințarea parolei de la poșta electronică sau de la profilul de socializare altor persoane (12,1%), schimbul de date personale (număr de telefon, adresă de domiciliu, date despre părinți etc.) persoanelor din mediul online (8,3%). Aceste date relevă că o parte semnificativă dintre copii nu cunosc riscurile unor astfel de comportamente.
- Practic, 1/3 dintre copiii (35,9%) au întreprins diverse acțiuni cu persoanele cunoscute pe Internet (a se vedea Figura 7). Alarmant este faptul că, practic, fiecare al 10 copil din cei 35,9%, care au discutat, au transmis poze persoanelor cunoscute doar pe Internet și au primit propuneri indecente de la aceste persoane.

Figura 7. Activitățile pe Internet cu persoanele pe care le-au cunoscut doar online, %²

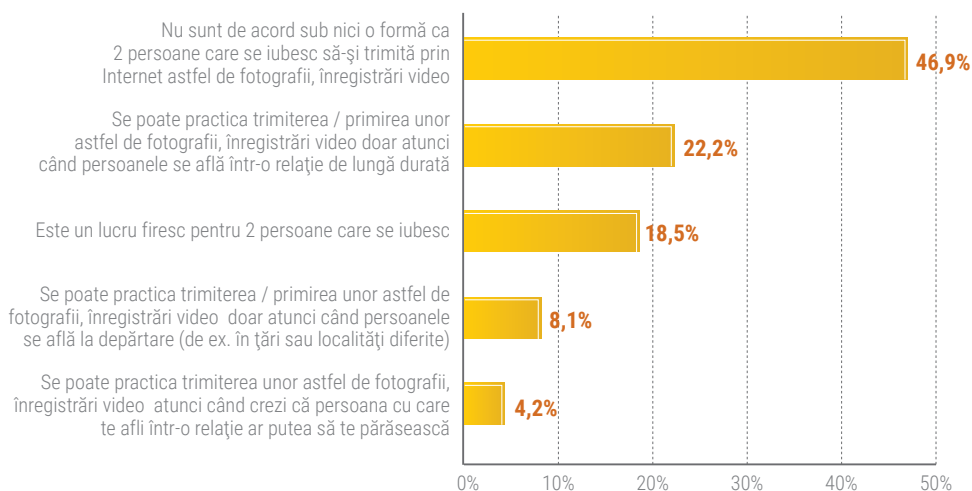
- Datele cercetării atestă tendința copiilor de 12-15 ani de a se întâlni cu persoanele cunoscute în mediul online. Astfel de acțiuni au întreprins 35,9% copii (521 respondenți din eșantionul total). Odată cu creșterea vârstei, se atestă și creșterea numărului de copiii ce se întâlnesc cu persoane cunoscute, inițial, pe Internet. Întâlnirile offline cu persoanele cunoscute pe Internet nu se rezumă, de obicei, la o singură dată.
- Dintre copiii care s-au întâlnit, ulterior, în viața reală cu persoane pe care, inițial, le-au cunoscut doar pe Internet (521 respondenți), 281 (53,9%) au avut situații când au regretat, s-au simțit neconfortabil, i-a deranjat întâlnirea cu persoana cunoscută anterior pe Internet.

2 Doar cei care au declarat că au discutat cu persoane pe care le-au cunoscut doar online, 35,9% din totalul de 735 respondenți, elevi ai claselor a 8-9-a.

Atitudini și practici privind transmiterea pozelor/înregistrărilor video intime online

- 46,9% la sută³ dintre respondenții participanți la cercetare nu sunt de acord sub nici o formă să trimită pe Internet poze/video cu părți ale corpului, pe care nu le arată niciodată în public (a se vedea Figura 8). 22 la sută dintre adolescenții consideră că astfel de poze, video se pot transmite dacă este o relație de dragoste de lungă durată, dacă persoanele se cunosc în realitate, iar relația pe care o au este una stabilă. Practic, fiecare al 5-lea adolescent, cu vârsta 14-15 ani, consideră că a transmite astfel de poze/video este un lucru firesc. 8 adolescenți, cu vârsta 14-15 ani, dintr-o sută, consideră că se poate practica trimiterea unor astfel de fotografii/video când persoanele se află la depărtare, iar 4, dintr-o sută, atunci când apare frica că persoana pe care o iubești te poate părăsi. Răspunsurile adolescenților relevă o înțelegere eronată a relațiilor de dragoste și necesitatea educației pentru viața de familie, cu accent pe relațiile premaritale.

Figura 8. Opinii privind transmiterea fotografiilor/video intime unei persoane cu care te afli într-o relație intimă,%

- Printre consecințele directe ale transmiterii fotografiilor/înregistrărilor video online, copiii percep posibilitatea ca fotografia intimă să ajungă la o altă persoană, să ajungă pe rețelele de socializare, inclusiv, să fie „modificată, ca persoana să pară mai hidoasă”. Pentru o parte dintre băieți este caracteristic să posteze pozele intime pe diferite site-uri. Respectiv, astfel de poze ajung la colegii de clasă, la administrația instituției de învățământ și la părinți. Alte consecințe sunt: înrăutățirea imaginii și a reputației, hărțuirea, diferite acțiuni de șantaj etc.

3 46,9% din totalul de 735 respondenți, elevi ai claselor a 8-9-a.

Boxa 1. Exemplet de motiv pentru transmiterea pozelor intime online

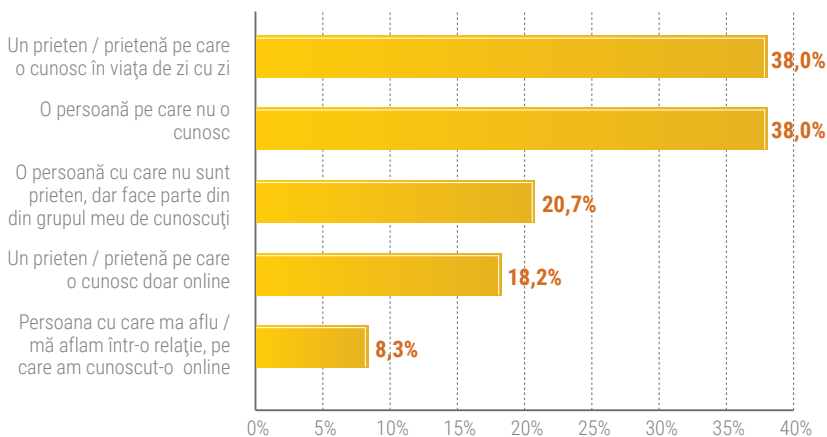
„Noi am avut așa o situație în liceu. Fata a pozat intim și a trimis fotografia unui băiat pe care-l plăcea... Cineva a făcut fotomontaj și a pus această poză pe un site unde sunt mai multe poze de acest fel... Ulterior, toată școala a aflat. Poza era pe toate telefoanele elevilor și toți râdeau de ea...”

(În situația dată, adolescenții nu se aflau într-o relație, iar băiatul nu a solicitat de la fată careva poze. Fetei, pur și simplu, îi plăcea pe băiat și a decis să-i transmită online poze intime).

(FG_3_C_N)

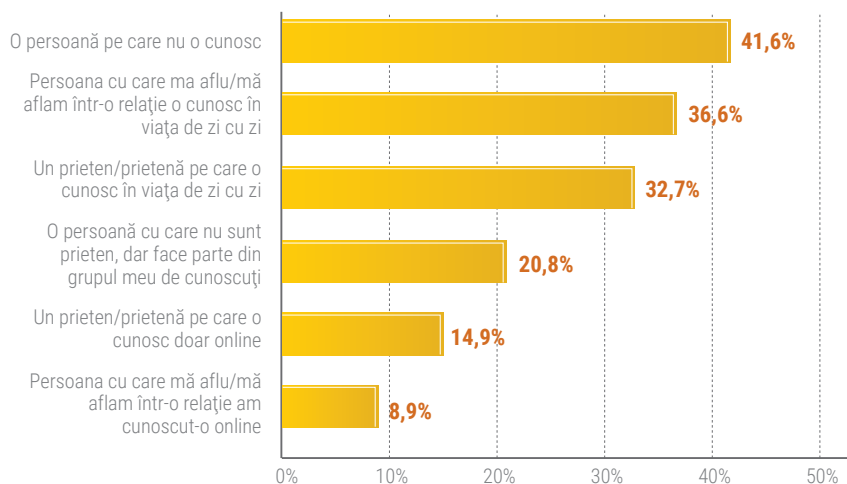
- 81,9% dintre copii au transmis, pe parcursul ultimelor 12 luni, prin intermediul Internetului, diverse mesaje, fotografii, înregistrări video etc. Dintre cei 81,9%, fiecare al 5-lea adolescent de 14-15 ani a primit pe Internet fotografii, înregistrări video cu conținut sexual (a se vedea Figura 9), iar la 16,8% (a se vedea Figura 10) li s-au solicitat fotografii, înregistrări video cu caracter sexual. Datele cercetării atestă că transmiterea/solicitarea informațiilor cu caracter sexual pe Internet se face atât de către persoane cunoscute în viața reală, cât și de cele cunoscute doar în mediul online, iar adolescentul care a primit astfel de informații nu a avut doar o singură experiență de acest fel.

Figura 9. Persoanele de la care au fost recepționate fotografii, înregistrări video cu caracter sexual, în ultimele 12 luni, %⁴

4 Din totalul celor care au indicat că au recepționat informații cu caracter sexual, 20,1% din totalul copiilor, elevi ai claselor 8-9-a.

Figura 10. Persoanele care au solicitat fotografii, înregistrări video cu caracter sexual, în ultimele 12 luni, %⁵

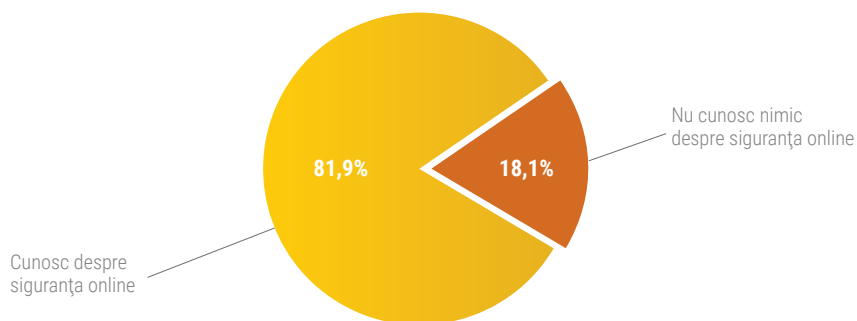
- Atunci când primesc solicitări pentru a transmite informații cu caracter sexual, adolescenții întreprind diverse acțiuni. ¼ dintre ei, când primesc solicitări de a transmite informații cu caracter sexual, blochează aceste persoane, 42 la sută șterg orice mesaj de la aceste persoane, 28 la sută preferă să nu spună nimănui și nu răspund în nici un fel la solicitare, 17 la sută comunică despre astfel de solicitări prietenilor și le cer sfatul acestora, 11 la sută trimit ce li s-a solicitat, 9 la sută au comunicat despre solicitare părinților sau altui adult cerându-i sfatul, 6 la sută din respondenți și-au schimbat profilul după astfel de solicitare pe rețeaua de socializare.
- 52 de adolescenți (8,6% din totalul copiilor cu vârsta 14-15 ani) au expediat fotografii, înregistrări video care să prezinte corpul lor/ părți ale corpului goale, în ultimele 12 luni. Acestea au fost trimise, în marea majoritate a cazurilor, persoanelor pe care le cunosc în viața reală. Cei care au întreprins astfel de acțiuni le-au realizat din diverse motive. O parte dintre adolescenți consideră că astfel de acțiuni sunt normale, dacă ești într-o relație, pentru că astfel procedează și alți colegi, prieteni. Unii au făcut-o din curiozitate și nu văd în aceasta nicio problemă pentru că acolo nu se vede fața lor sau au dorit că acea persoană să aibă astfel de fotografii, înregistrări. Un număr mic de copii au menționat că au întreprins aceste acțiuni, fiind șantajați cu publicarea pozelor, videourilor, discuțiilor lor sau în scopul obținerii banilor sau altor lucruri în acest mod.

5 16,8% din eșantionul de 602 respondenți, elevi ai claselor a 8-9-a.

Informarea despre riscurile online

- 8 din 10 copii au menționat că știu despre siguranța online (a se vedea Figura 11). Semnalăm însă că datele cercetării demonstrează că unele cunoștințe la capitolul comportamente riscante online sunt sumare ori ei cunosc, dar nu aplică regulile de siguranță în mediul online.
- Practic, fiecare al 5-lea adolescent, cu vârsta 12-15 ani, nu cunoaște nimic despre siguranța online. Fiind întrebați despre modalitățile în care părinții îi informează despre riscurile online, majoritatea copiilor au menționat că, de obicei, părinții le citesc „*lecții moralizatoare*” despre demnitate, comunicarea dintre persoane etc. Există și părinți care acționează extrem - își izolează copiii de la comunicare, le iau laptopurile, tabletele etc., de aceea, unii copii preferă să se informeze singuri „*mă descurc singur*”.

Figura 11. Gradul de informare al adolescenților despre siguranța online, %

- Discuțiile focus grup cu elevii relevă că, în multe familii, nu există o practică a comunicării între copii și părinți, în general, și referitor la siguranța online, în particular. Părinții nu prea înțeleg propriii copii și nu au nici timp să vorbească cu aceștia despre Internet. Uneori, părinții au tendința de a exagera lucrurile și de a acționa violent. De obicei, părinții cu vârsta de până la 40 de ani sunt mai aproape de copiii lor și au tendința de a discuta cu aceștia și a le da unele sfaturi referitor la mediul online.
- Pentru informarea copiilor despre riscurile existente în mediul online sunt necesare acțiuni din partea mai multor actori sociali, pe de o parte, părinți, frați/ surori mai mari, unchi/mătușile cu autoritate în fața copiilor, pe de altă parte, cadre didactice, psihologi școlari, specialiști în domeniu sau tineri voluntari instruiți în acest scop.
- În cazul copiilor la care părinții sunt plecați peste hotare, rolul de informare privind siguranța online trebuie să revină instituțiilor de învățământ. Cadrele didactice trebuie instruite în acest scop, dar ele ar trebui să devină și mai deschise în relaționarea cu copiii. Unele cadre didactice „*fac lecțiile și pleacă*”, sunt indiferente la problemele cu care se confruntă copiii. Pentru cadre didactice, diriginți, psihologi ar trebui să fie elaborate materiale pe care aceștia să le utilizeze

în activitatea cu elevii. Important este ca acești specialiști să răspundă la întrebările care îi frământă pe adolescenți.

- Un rol important în informarea copiilor despre riscurile online trebuie să revină tinerilor voluntari. Tinerii îi înțeleg mai bine, respectiv, informația este recepționată mai ușor. Este important ca tinerii voluntari să fie bine pregătiți și să poată capta atenția, să creeze acea relație de încredere.
- Modul de informare al copiilor despre riscurile online, la fel, este important. Copiii își doresc metode interactive, discuții asupra unor cazuri reale pentru înțelegerea riscurilor, identificarea în comun a soluțiilor. Prin analiza unor studii de caz, a unor experiențe particulare, filmulețe, informația se asimilează mai bine.
- Discuțiile focus grup au permis părinților să concluzioneze că din cauza lipsei comunicării în familie, crește vulnerabilitatea copilului față de riscurile online. În familie, discuțiile la această temă trebuie să fie frecvente. În afară de aceasta, este necesară și o supraveghere discretă a comportamentului copilului, însă cel mai important este crearea unei „relații de încredere”.
- Părinții, în mare parte, nu cunosc riscurile mediului online. Ei doresc să fie ajutați de către cadrele didactice, specialiști, mass-media.

Percepția siguranței și a comunicării în siguranță pe Internet

- Siguranța pe Internet, în opinia copiilor, presupune „apărarea de persoane necunoscute”, „protecția” atunci când navighează pe Internet, asigurarea securității, inclusiv excluderea situațiilor de spargere a parolei de pe site-urile de socializare. Conceptul de siguranță pe Internet este înțeles multiaspectual de către copii și presupune că ei trebuie să cunoască regulile de comportare în mediul online, metodele și tehnicile prin care se pot apăra de persoane necunoscute, acțiunile ce trebuie să le întreprindă dacă se confruntă cu unele riscuri online, inclusiv instituțiile la care se pot adresa, posibilitățile de evitare a site-urilor cu informații pornografice etc. Datele cercetării privind situațiile de risc la care s-au expus copiii, în ultimele 12 luni, atestă însă că marea lor majoritate nu cunosc de facto regulile de comportare în mediul online sau dacă le cunosc le aplică în mică măsură și nu în toată complexitatea.
- Pentru o parte din îngrijitorii copiilor noțiunea de siguranță pe Internet este una vagă. Ei au semnalat următoarele probleme ce țin de utilizarea de către copii a Internetului în siguranță: utilizarea excesivă a calculatorului, telefonului, tabletei, în general, și a Internet-ului, în particular; necunoașterea modalităților de comportare în mediul virtual de către copii și majoritatea părinților; neînțelegerea consecințelor unui comportament riscant online de către copii, dar și părinți; accesarea materialelor cu caracter pornografic; implicarea în grupuri sociale care să-i influențeze psihologic; expunerea la agresivitate, violență; implicarea în jocurile din mediul virtual etc. Părinții sunt de părere că nu este și nici nu va fi siguranță pe Internet, de aceea este important ca toți copiii să fie supravegheați în activitățile pe care le realizează pe Internet și să fie conștienți de riscurile existente în acest mediu.

Boxa 2. Exemplu de cyberbullying

„Prietenii mei au luat fotografiile de pe profilul meu și au creat un profil fals. În numele meu comunicaui cu alți prieteni ai mei, le spuneau prostii și acele persoane credeau că eu făceam aceasta”.

(FG_3_C_N)

- Comunicarea online este o componentă a siguranței pe Internet, au subliniat copiii, și presupune cunoașterea în realitate a persoanelor cu care comunică, pentru că unii utilizează alte nume și au „site-uri false”. Semnalăm, de asemenea, că marea majoritate a copiilor gândesc pozitiv despre persoanele pe care le cunosc offline și nu admit faptul că și acestea le pot afecta negativ în mediul virtual.
- În opinia copiilor, riscurile comunicării online cu persoanele rău intenționate cuprind manipularea, „stricarea reputației”, depresia, hărțuirea online, violul, jefuirea, sinuciderea, omuciderea. Un aspect important al comunicării în siguranță în mediul virtual ține de nedivulgarea informației cu caracter personal (nume, adresa domiciliu, telefon etc.) oamenilor cunoscuți online.

Boxa 3. Exemplu de manipulare a copilului prin complimente și propuneri financiare

„Eu am primit așa un mesaj: Dana, ochii tăi sunt ca două perle și îți trimit 500 de euro pentru cumpărături”.

(FG_2_C_Ch)

- Problema generală semnalată de marea majoritate a părinților este că, în ultima perioadă, copiii comunică „practic cu computerul, Internetul”. Internetul în mâna „copiilor cu intenții rele devine o armă periculoasă”, ei nu-și dau seama de consecințe. În viața reală, ei nu prea comunică agresiv, dar pe Internet o fac fiindcă e mai ușor. Doar o parte dintre părinți au evidențiat astfel de riscuri, precum manipularea, șantajul „pentru a face poze cu pielea goală”, hărțuirea etc.
- În opinia copiilor, dar și a părinților, sunt mai predispuși la riscuri în comunicarea online următoarele categorii de copii: (i) care nu se bucură de atenție din partea părinților; (ii) care sunt reticenți, care nu au prieteni; (iii) copiii părinții cărora sunt plecați peste hotare, inclusiv cei rămași în grija bunelor; (iv) pe care părinții nu-i controlează; (v) cărora le este rușine să vorbească cu părinții și își caută prieteni pe Internet; (vi) din familii vulnerabile care sunt marginalizați de colegi; (vii) care sunt detestați („hate-uiți”) de colegi din diverse motive; (viii) care cad sub influența unor grupuri de prieteni cu reputație proastă; (ix) de vârstă mai mică (sub 14 ani), dar și adolescenții care caută aventuri.

Pentru a crește siguranța online, copiii au semnalat că este necesară:

- i. revizuirea unor curricule școlare - *"Aș vrea să adresez o întrebare celor de la Ministerul Educației: De ce la copii de clasa 5-a, la educația civică li se spune despre politică? Astfel de teme ar putea trece mai târziu când vor crește și vor înțelege. În clasa a 5-a ar include niște lucruri practice și utile, spre exemplu, siguranța online";*
- ii. organizarea periodică a discuțiilor interactive cu specialiști, inclusiv, tineri voluntari în instituțiile de învățământ - *"care ar putea simula diferite situații... și pe care i-am asculta cu o mai mare atenție";*
- iii. organizarea diferitor activități școlare la tema dată - *"ore de dirigenție", "ore opționale", "proiecte interactive", "conversații și dezbateri", "discuții cu psihologii școlari";*
- iv. stabilirea unor puncte de contact, de referință la care copiii să poată apela cu întrebări sau pentru sfaturi referitor la siguranța online - *"un specialist de încredere la care copilul să apeleze";*
- v. mediatizarea mai largă a problemei, inclusiv dezvoltarea publicității sociale la tema dată, cu implicarea idolilor lor (Carla's Dreams - Dara, Ilie Bivol etc.).

Pentru a crește gradul lor de informare și siguranța copiilor, părinții au evidențiat:

- i. necesitatea unor specialiști, inclusiv cadre didactice pregătite pentru a-i informa despre riscurile online - *"ar trebui și noi să fim informați, ca să știm ce să le spunem";* despre modalitățile de creare a unei relații de încredere cu copilul - *"cum să atragem copilul, cum să-l facem să înțeleagă";* cum să discute cu copiii pe teme intime - *"noi fugim de a discuta pe teme intime";* cum să acționeze în cazuri concrete când copilul acesta este șantajat, hărțuit etc. - *"cum să-i protejăm", "unde să cerem ajutor";*
- ii. prezența psihologului școlar în instituțiile de învățământ - *"să facă lecții cu copiii";*
- iii. dezvoltarea activităților extracurriculare în școli și implicarea copiilor în cadrul acestora - *"mai multe cercuri pentru ca elevii să aibă ocupație și să nu stea doar pe Internet".*

05.

Concluzii și recomandări

Datele cercetării relevă următoarele concluzii generale:

- Copiii sunt în pas cu noile tehnologii, respectiv, actualmente, telefonul mobil este dispozitivul de pe care marea majoritate a acestora se conectează la Internet (85,2%). Posibilitatea controlului din partea părinților pentru reducerea riscurilor existente în mediul online se reduce, însă crește semnificația informării despre siguranța online. Copiii nu știu cum să spună **Nu** propunerilor indecente din acest mediu, unde să raporteze situațiile riscante cu care se confruntă, inclusiv, unde să apeleze după ajutor.
- 96,5% dintre copiii cu vârsta de 12-15 ani au cont/profil pe rețelele de socializare. Vârsta de la care copiii încep să fie activi pe rețelele de socializare se micșorează. Peste 44 la sută dintre copii sunt prezenți pe rețelele de socializare și încep a comunica online de la o vârstă extrem de fragedă – sub 10 ani. Acest lucru vorbește despre necesitatea informării copiilor, despre riscurile existente în mediul online din momentul în care aceștia merg pentru prima dată la școală.
- Datele personale sunt corecte și sunt prezente public pe rețelele de socializare la un număr mare de copii. În 84,3% din cazuri profilul copiilor indică numele și prenumele real al acestora, iar la 8,1% dintre copii, pe profilul din rețeaua de socializare sunt afișate public și adresa de domiciliu, numărul de telefon. Respectiv, observăm că mulți copii dețin puține informații referitoare la riscurile cunoașterii datelor personale.
- Expedierea/schimbul de fotografii/imagini video înregistrează cea mai mare creștere în activitățile de comunicare online a copiilor. Acest schimb are loc atât cu persoanele cunoscute offline, cât și cu cele cunoscute online. Dintre adolescenții care au transmis pe Internet fotografii, fiecare al 5-lea a primit înregistrări video cu conținut sexual, iar la 17 la sută dintre aceștia li s-au solicitat fotografii, înregistrări video cu caracter sexual. Faptul dat indică neînțelegerea de către copii a consecințelor implicării în astfel de acțiuni.
- Aproximativ 1/3 dintre copii caută să se împrietenească online. Fiecare al 4-lea dintre aceștia a făcut schimb de fotografii personale în mediul online, iar fiecare al 10-lea a primit propuneri indecente.
- Peste 1/3 dintre copii s-au întâlnit cu persoane cunoscute pe Internet, iar mai mult de jumătate dintre aceștia au avut situații când au regretat, s-au simțit neconfortabil, i-a deranjat întâlnirea cu persoana cunoscută anterior pe Internet.
- Majoritatea adolescenților cu vârsta de 14-15 ani sunt de acord să trimită pe Internet poze/video cu părți ale corpului, pe care nu le arată niciodată în public. Motivele expedierii ar fi că aceste poze/imagini video sunt o dovadă și justificare a dragostei. Aceasta vorbește despre anumite lacune privind educația premaritală, dar și neînțelegerea consecințelor în caz de întrerupere a relației (manipulare, șantaj, hărțuire online etc.).
- 8 din 10 copii au menționat că sunt la curent cu siguranța online, însă datele cercetării arată că informarea lor despre comportamentele riscante online este sumară, pentru că ei declară că știu, dar nu aplică regulile de siguranță în mediul online. Plus la aceasta, copiii nu au unde apela pentru a se informa despre riscurile online.

Rezultatele cercetării semnalează necesitatea unificării eforturilor diferitor actori sociali pentru creșterea gradului de informare despre riscurile la care sunt expuși copiii în mediul online, dar și de asigurare a protecției lor.

Datele colectate permit înaintarea următoarelor recomandări de ordin strategic:

Elaborarea mecanismelor de raportare a conținutului ilegal și dăunător

- Crearea și promovarea unei platforme online pentru raportarea conținutului ilegal și dăunător.
- Crearea și promovarea unei platforme online de intervenție, în cazuri de abuzuri online, pentru consilierea copiilor și facilitarea accesului acestora la servicii specializate de asistență și protecție.

Integrarea subiectului siguranței online în planificările didactice

- Promovarea subiectului siguranței online în cadrul activităților extrașcolare (cluburi de dezbateri pentru elevi, centre de tineret, grupuri de inițiativă a tinerilor etc.).
- Desfășurarea de către instituțiile de învățământ a unor activități de informare și sensibilizare în cadrul Lunarului „Securității cibernetice” și zilei „Siguranța pe Internet”.
- Includerea subiectului siguranței online în lista de eseuri, lucrări de curs, teze.
- Desfășurarea de către cadrele didactice a lecțiilor și activităților informative la subiectul siguranței online.

Formarea profesioniștilor din instituțiile de învățământ pe subiectul siguranței copiilor online

- Instruirea cadrelor didactice cu privire la subiectul siguranței copiilor pe internet.
- Elaborarea și distribuirea resurselor informaționale pentru cadrele didactice, utile în desfășurarea lecțiilor sau activităților la subiectul siguranței online.
- Desfășurarea activităților de informare a psihologilor din instituțiile de învățământ despre specificul cazurilor de abuz online.

Includerea subiectului siguranței online în activitățile de dezvoltare a abilităților și competențelor parentale

- Desfășurarea, cu regularitate, a activităților de informare și sensibilizare adresate părinților despre siguranța copiilor pe Internet.
- Dezvoltarea resurselor informaționale de educație digitală într-un format și conținut accesibil pentru părinți (materiale informative, broșuri, ghiduri, etc.)

- Promovarea în rândul părinților a importanței filtrării conținuturilor dăunătoare și ilegale la dispozitivele utilizate de către copii (spre exemplu, prin instalarea Programelor de Control Parental).

Încurajarea participării copiilor și tinerilor în promovarea subiectului siguranței online

- Formarea liderilor școlari, în rândul elevilor, care să promoveze subiectul siguranței online.
- Formarea și implicarea grupurilor de tineri voluntari în instruirea și sensibilizarea semenilor lor cu privire la subiectul siguranței pe Internet.

Implicarea sectorului privat TIC în promovarea siguranței online

- Securizarea accesului la rețelele Wi-fi de către operatorii de servicii Internet în cadrul instituțiilor de învățământ, centrelor educative de dezvoltare sau recreare pentru copii.
- Restricționarea accesării conținutului ilegal în toate rețelele Wi-Fi publice.
- Includerea subiectului siguranței copiilor online în politica de responsabilitate socială a companiilor private TIC.
- Dezvoltarea unor opțiuni de filtrare și restricționare a conținutului dăunător și ilegal pentru copii, ținând cont de prevederile legale existente care ar putea fi propuse ca serviciu opțional părinților de către prestatorul de servicii internet.
- Informarea clienților (părinți) despre serviciile adiționale de filtrare și securizare a conținutului online la dispozitivele utilizate de către copii.

Promovarea coordonării eficiente a eforturilor tuturor actorilor implicați

- Asigurarea comunicării inter- și intra- sectoriale pentru o mai bună colaborare în vederea promovării subiectului siguranței copiilor pe Internet.
- Dezvoltarea parteneriatului public-privat pentru promovarea serviciilor existente pentru protecția copiilor online și a platformelor existente de informare, consiliere sau raportare.

**Împreună – pentru un Internet
mai sigur pentru copii!**

Sfaturi și consiliere individuală pe www.siguronline.md

siguronline